

C52

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

СМУЖАНИЦЯ ДІАНА ІВАНІВНА

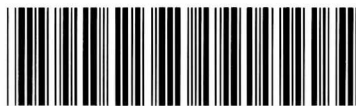
УДК [811.161.2+811.111] 373

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК РЕЗУЛЬТАТ КОНТАКТУВАННЯ МОВ
(на матеріалі юридичних термінів української і французької мов)

10.02.15 – загальне мовознавство

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

НБ НПУ

100132585

Київ – 2011

8064

НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі іноземних мов ДВНЗ “Ужгородський національний університет”, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Фабіан Мирослава Петрівна,
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”,
професор кафедри англійської філології

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, доцент
Валігура Ольга Романівна,
Київський національний лінгвістичний університет,
професор кафедри германської і фіно-угорської
філології

кандидат філологічних наук
Лелека Тетяна Олександрівна,
Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
старший викладач кафедри перекладу
та загального мовознавства

Захист відбудеться “9” ~~листопада~~ ^{листопада} 2011 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.15 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “7” ~~листопада~~ ^{листопада} 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. С. Толчєєва

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню процесу і результату запозичення юридичних термінів в українській і французькій мовах. У роботі встановлено закономірності й відмінності питомих юридичних термінів і термінів-запозичень у понятійних апаратах законодавства України і Франції; на основі зіставлення лексико-семантичних процесів (полісемії, синонімії, омонімії, антонімії), характерних для юридичних термінозапозичень, визначено їхню роль у міжмовному обміні інформацією представників юриспруденції українського і французького соціумів.

Сучасна лінгвоконтактологія характеризується тенденцією до виокремлення *власне мовних контактів* як міжмовного зв'язку (Л. Граудіна, Ю. Жлуктенко, Т. Ільяшенко, Р. Синишин) та *інтерференції мов* (У. Вайнрайх, О. Валігура, R. Tesch). У реферованій праці мовні контакти розуміємо у широкому сенсі як одну з рушійних сил, що зумовлює зміни в мовних підсистемах і відповідно такий вид взаємодії мов, як запозичення.

На сьогодні вже ґрунтовно вивчено адаптацію запозичень в окремих мовах: українській (Б. Ажнюк, М. Вербенец), російській (С. Гринев, Л. Крисін, Д. Лотте), англійській (B. Hansen, H. Hitchings, A. Stanforth, S. Thomson), італійській (І. Челишева), німецькій (R. Brunner, H. Fink, M. Lenhert), польській (V. Blanař, T. Lehr-Splawinski), французькій (І. Бодуен де Куртене, В. Гак, Г. Крючков, Ж. Мунен, О. Чередниченко). Зроблено перші спроби зіставити особливості запозичень у двох споріднених мовах паралельно (Т. Лелека) та запозичень із класичних мов у науковій термінології сучасних європейських мов (І. Вакулик).

Останнім часом дослідники зосереджують увагу на аналізі запозичень у різних терміносистемах, зокрема в юридичній. Так, уже представлено наукові результати з історії становлення субмови права (М. Брицин, О. Сербенська), методології юрислінгвістики (Н. Артикула, Ю. Прадід).

Комплексно проаналізовано особливості англомовних текстів у сфері юриспруденції (Л. Мисик), карно-процесуальної лексики (Б. Стецюк), функцій юридичних термінів (С. Головатий, В. Демченко, Ю. Зайцев, О. Копиленко, М. Леоненко, В. Радецька), словотвірної і структурно-семантичної організації англійських юридичних термінів (Е. Дерді), юридичних сентенцій у французькій мові (Л. Клименко), правничої термінології у законодавчих актах України (С. Голста), адаптації англомовних запозичень в українській правничій термінології (Г. Сергєєва).

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена загальною тенденцією соціолінгвістики до комплексного дослідження процесів контактування мов, результатом яких є не лише лексичні запозичення, а й термінологічні. З огляду на таку постановку проблеми, необхідним є вивчення закономірностей адаптації юридичних термінозапозичень у двох неблизькоспоріднених мовах – українській та французькій, на тлі яких особливо виразно поставатимуть відмінності, пов'язані з соціокультурними аспектами функціонування цих термінів у кожній із зіставлюваних мов.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Ужгородського національного університету за напрямом “Методика викладання іноземних мов і Болонський процес”, що розробляється на кафедрі іноземних мов (тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Ужгородського національного університету (протокол № 13 від 23 грудня 2010 року).

Метою дисертаційної роботи є виявлення особливостей запозичень як результату мовних контактів у юридичних терміносистемах української і французької мов.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- визначити теоретико-методологічні засади вивчення юридичних термінозапозичень як результату контактування мов;
- розробити методику зіставлення юридичних термінозапозичень в українській і французькій мовах;
- встановити закономірності й відмінності питомих юридичних термінів і термінів-запозичень у понятійних апаратах законодавства України і Франції;
- виявити особливості семантичних процесів у юридичних терміносистемах української і французької мов;
- проаналізувати основні шляхи виникнення термінологічної полісемії, омонімії та синонімії при міжмовному аналізі термінів, один з яких є запозиченим;
- зіставити основні продуктивні моделі юридичного термінотворення з запозиченим елементом в українській і французькій мовах.

Об'єкт дослідження становить українська і французька юридична термінологія кримінального, цивільного, конституційного, міжнародного і трудового права.

Предметом дослідження є питоми й запозичені юридичні терміни в українській і французькій мовах.

Джерельною базою дисертації є: Французько-український словник правничої термінології (Ю. Федько); Французько-руський юридический словарь (Г. Мачковський); Російсько-український словник юридичних термінів (В. Драюк, С. Журавльов); Латинсько-український та українсько-латинський словник юридичної термінології (Е. Швед, О. Яцків); Сучасний словник іншомовних слів (О. Скопненко, Т. Цимбалюк); Новий словник іншомовних слів (О. Сліпунко); Сучасний словник іншомовних слів (О. Семотюк); *Vocabulaire juridique* (G. Cornu); *Dictionnaire de la langue française*; *Dictionnaire encyclopédique de la langue française*; *Lexique de termes juridique*; *Dictionnaire Le Robert*; *Dictionnaire Larousse en 5 vol.*

Фактичний матеріал дисертації становлять 5000 юридичних термінів кримінального, конституційного, трудового, міжнародного, цивільного права (по 2500 одиниць у кожній мові). Для аналізу було залучено тексти наукової, науково-популярної та законодавчої літератури: окремі статті науково-теоретичних журналів, монографій (загальний обсяг – 300 стор.). Для уточнення семантики окремих французьких юридичних терміноелементів використовувалися результати, здобуті методом інтерв'ювання спеціалістів-правників Франції.

Методи дослідження. *Зіставний метод та елементи методики компонентного аналізу* сприяли виявленню спільних закономірностей і відмінних особливостей у семантичних структурах юридичних термінів української і французької мов; *метод аналізу словникових дефініцій* дозволив простежити динаміку розвитку семантики досліджуваних термінів в обох мовах; *елементи етимологічного аналізу* дали змогу встановити походження юридичних термінів в українській і французькій мовах; *методика контекстуального аналізу* застосовувалася для характеристики особливостей функціонування юридичних термінозапозичень у зіставлюваних мовах.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що в роботі *вперше* виявлено спільне грецьке та латинське походження юридичних термінозапозичень в українській та французькій мовах; однакові процеси фонетико-графічної асиміляції (транслітерації, транскрипції, поєднання транслітерації й транскрипції в одному терміні) юридичних термінів в обох мовах; спільні способи термінотворення від латинських та грецьких основ; частковий або повний збіг значень запозичених термінів чи терміноелементів; розбіжності встановлено: у граматичній адаптації (приспособування запозичених іменників до категорії відмінка та числа в українській мові); у семантиці інтернаціоналізмів французької й української мов; у різному стилістичному забарвленні українських і французьких термінів, утворених шляхом метафоричної чи метонімічної транспозиції; у функціонуванні (законодавча документація та юридична література в Україні і Франції оперують різними поняттями; французька мова використовує термін-латинізм, українська – питомий); у способах виникнення омонімії (втрата словом “проміжною” ланки, порушення зв’язків між значеннями полісемантичного слова).

Теоретичне значення дисертації пов’язане з поглибленням теоретико-методологічних засад вивчення лексичних і термінологічних запозичень як результатів міжмовних контактів. Теоретичні здобутки роботи розширюють загальну теорію термінознавства в аспекті лексико-семантичних процесів у сфері юридичної термінології і становлять значний внесок у розвиток теоретичної юрислінгвістики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування в нормативних курсах із загального мовознавства, сучасної української літературної мови (розділи “Фонетика”, “Морфологія”, “Словотвір”, “Лексикологія”), лексикології французької мови, стилістики української мови, стилістики французької мови, порівняльної типології французької та української мов, теорії і практики перекладу, галузевого перекладу. Фактичний матеріал дисертації може бути використаний при укладанні двомовних термінологічних словників, перекладі науково-технічної літератури зі сфери юриспруденції.

Розроблена в дисертації комплексна методика зіставного аналізу юридичних термінів української і французької мов уже апробована і дала позитивні результати у процесі навчання студентів юридичного факультету ДВНЗ “Ужгородський національний університет”, які вивчають французьку мову.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлювалися в доповідях на *чотирьох* міжнародних наукових конференціях: “Романістичні дослідження: сучасний стан та перспективи” (Львів, 1997), “Сучасні дослідження з іноземної філології” (Ужгород, 2008, 2010), “Проблеми зіставної семантики” (Київ, 2011), а також на науково-звітних конференціях професорсько-викладацького складу ДВНЗ “Ужгородський національний університет” (Ужгород, 2000, 2004-2008, 2010, 2011).

Публікації. Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження висвітлено в одинадцяти публікаціях, дев'ять з яких опубліковано у наукових виданнях, що затверджені ВАК України як фахові.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (335 найменувань, з яких 77 – іноземними мовами) і 1 додатку-словника. Повний обсяг дисертації – 335 сторінок, основний зміст викладено на 164 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено завдання, об'єкт, предмет, наукову новизну роботи, описано методи дослідження, охарактеризовано фактичний матеріал, окреслено теоретичне та практичне значення здобутих результатів, указано форми апробації та структуру роботи.

У **першому** розділі **“Теоретико-методологічні засади вивчення юридичних термінів-запозичень як результату контактування мов”** критично уточнено статус термінозапозичень як одиниць, пов'язаних із процесом контактування мов; визначено мовні й позамовні фактори процесу юридичних термінозапозичень; проаналізовано дефініції юридичного терміна; розроблено методику зіставлення юридичних термінів-запозичень в українській і французькій мовах.

Проблема мовного запозичення стала особливо актуальною у зв'язку з активними розробками різних аспектів взаємодії мов і культур. У сучасній лінгвістиці прийнятним є положення про те, що запозичені слова – це мовна універсалія (В. Ярцева) як закономірність, притаманна всім або більшості мов світу (О. Ахманова). З-поміж різного типу запозичень окреме місце відведено термінологічним запозиченням різних сфер наукового знання. Особливу увагу у наукових працях відведено юридичним термінам та їхньому запозиченню в різних мовах.

Вихідним положенням дисертаційної роботи є розуміння того, що юридична термінологія – це особлива підсистема мови науки, яка підпорядкована загальним закономірностям тієї чи іншої мови. Юридичною термінологічною системою вважаємо сукупність термінів юриспруденції, які функціонують як окремий фрагмент словникового складу мови, підпорядковуються її загальним законам, зберігаючи при цьому свою специфіку.

Юридичний термін у досліджуваних терміносистемах української та французької мов розглядається як одиниця, що виражає поняття юриспруденції, служить для спілкування осіб, пов'язаних цією спеціалізацією, і має чітку дефініцію. У цій дефініції об'єднано основні властивості юридичного терміна, які дозволяють віднести його до розряду спеціальної лексики та відрізнити від слівне-термінів. Характерними ознаками юридичних термінів обох мов є зв'язок із науковим поняттям, дефінітивність, точність, тяжіння до однозначності, відносна незалежність від контексту, стилістична нейтральність. Кожен юридичний термін входить до загальнонаукової термінології. Існує й зворотній процес: кожен термін належить також до системи нижчого порядку – терміносистеми окремих галузей права (кримінального, конституційного, трудового).

Юридичні терміносистеми організовані за такими критеріями:

- 1) цілісності (сукупність термінів, які виражають наукове поняття);
- 2) елементності (сукупність окремих елементів);
- 3) структурності і зв'язків (наявність відношень між елементами у термінологічних полях, гіперогіпонімічних залежностей, а також зв'язків: родо-видових, частина – ціле);
- 4) динамічності (юридичні терміни динамічні, є змінними як у плані вираження, так і в плані змісту);
- 5) функціонування (юридичні терміни функціонують у наукових текстах з юриспруденції та законодавчих актах, науково-публіцистичних текстах правничого змісту).

Юридична терміносистема не є замкненою. З-поміж семантичних процесів, що відбуваються у цій терміносистемі, особливе місце посідають запозичення.

На сучасному етапі тенденція до інтеграції мов та збільшення кількості запозичень у результаті мовних контактів виявляється особливо відчутно. Виправданість існування запозичень доводить твердження про те, що у світі не існує жодної “чистої” мови (І. Бодуен де Куртене). Запозичення з різних мов характеризується різною інтенсивністю та відмінним ступенем адаптації.

Запозиченням у юридичній термінології вважаємо термін чи терміноелемент чужої мови, перенесений з однієї мови в іншу внаслідок мовної взаємодії і мовних контактів. Усі запозичення у термінології традиційно поділяють на запозичення з інших мов та запозичення з фахових мов. Для юридичних терміносистем української і французької мов характерними є обидва типи запозичень, які в дисертації зіставлялися за розробленою комплексною методикою.

На *першому етапі* на основі елементів етимологічного аналізу було з'ясовано походження юридичних термінів в українській і французькій мовах; за допомогою методу словникових дефініцій було визначено динаміку розвитку семантики юридичних термінів в обох мовах. На *другому етапі* застосування зіставного методу та елементів методики компонентного аналізу сприяло виявленню спільних закономірностей і відмінних особливостей у розвитку семантичних процесів у юридичних терміносистемах української і французької мов. На *третьому етапі* методика контекстуального аналізу дала змогу проаналізувати особливості функціонування юридичних термінозапозичень у зіставляваних мовах.

У другому розділі “Лексико-семантичні процеси в юридичних терміносистемах української і французької мов” проаналізовано відношення синонімії, омонімії, полісемії й антонімії в юридичних терміносистемах двох неспоріднених мов та виявлено роль запозичених термінів у цих процесах.

При семантичному пристосуванні запозичень унаслідок впливу однієї лексико-семантичної системи на іншу в мові, що запозичує, відбуваються зміни семантичної структури слова (С. Семчинський), оскільки між мовами існують суттєві розбіжності у відображенні дійсності (О. Ахманова).

Законодавча документація та юридична література в Україні і Франції оперують різними поняттями, тому юридичні терміни, наявні в одній правовій системі, не завжди мають еквіваленти або набувають нового змісту – в іншій.

Так, юридичний термін “злочин” в українському праві і його еквівалент у французькій мові – запозичений із латинської термін “*crime_m*”. Під *злочином* в українській юридичній літературі розуміють будь-яку суспільно-небезпечну дію, у французькій “*crime_m*” – це лише один із видів злочинів, що відповідає в українському праві „тяжкому злочину”. Для відтворення терміна “злочин” французькою мовою вживаються такі синоніми: *infrac_f* → *délit_m* → *crime_m* → *crime_m capital*. Для вибору найвлучнішого терміна для перекладу необхідними є знання кримінальних кодексів обох країн, вміння їх зіставляти, не проводячи при цьому абсолютних паралелей.

Синонімічні юридичні терміни української і французької мов у роботі класифіковано у 2 групи: односторонні синоніми та паралельні.

До першої групи належать синоніми, наявні в одній із мов. Цей тип синонімії найчастіше виникає внаслідок паралельного використання запозиченого та питомого термінів: *intervent_f* → інтервенція, втручання; *formulaire_m* → бланк, формуляр.

Друга група включає паралельні синоніми, утворені шляхом формування терміносинонімічних рядів в обох мовах: *cause_f*, *procès_m* → справа, процес; *prospérité_f*, *bien-être_m* → добробут, достаток; *pret_m*, *emprunt_m* → позика, борг; *profit_m*, *revenu_m* → прибуток, дохід; *forcage_m*, *forcement_m* → злом, зламуння.

Функціональне розмежування синонімів дає підстави розглядати явище синонімії як особливий спосіб вираження багатогранних відтінків мовного змісту. В юридичній термінології важливо з великої кількості ідентичних за значенням термінів-синонімів вибрати той, який за матеріальною формою найточніше відповідає змісту. Навіть у спеціальних словниках, де юридична термінологія проходить особливий “відбір”, зустрічаються варіанти повних синонімів (на основі словника “Termes juridiques”): *bail à colonat partiaire*. – *Dr. civil*. – *Synonyme de métayage*. – (*Voir ce mot*) – “оренда с/г земель з орендною платою у вигляді частини врожаю з орендованої ділянки”.

Дослідивши явище синонімії в юридичній терміносистемі, у роботі виявлено близький до загальнолітературного тип синонімії, коли її реалізація пов’язана зі стилістичною метою – вживання різних термінів одного й того ж поняття у наукових та науково-популярних текстах.

Важкий для розуміння термін замінюється доступнішим для широкого кола читачів варіантом, або ж при популярному викладі юридичної інформації спочатку дається “зрозуміліший” термін, а потім вводиться наукова назва цього ж поняття, яка виражається, як правило, запозиченим терміном: *incorporation* _f – включення, інкорпорація; *annihilation* _f – відміна (нормативного акта), анулювання.

Аналіз семантичних відношень юридичних термінів української і французької мов показав, що ступінь термінологізації одиниці перебуває в обернено-пропорційній залежності від синонімічних зв'язків. Чим вищий показник термінологізації, тим меншою є схильність терміна до синонімії.

Полісемія в юридичних термінологіях української і французької мов виражає тенденцію до міжнародної скоординованості. Полісемічні терміни також класифіковано у дві групи: юридичні терміни семантично однорідної полісемії та юридичні терміни семантично неоднорідної полісемії.

Першу групу складають юридичні терміни, між різними значеннями яких можна встановити точну відповідність в українській і французькій мовах.

Département – “адміністративно-територіальна одиниця; відділ, управління, міністерство”.

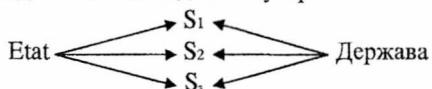
*Département*_m – “une circonscription administrative; synonyme de ministère”.

Держава – 1. Апарат політичної влади в суспільстві.

2. Країна з таким апаратом.

3. Юридична особа наділена суверенітетом.

Тут термінологічні сквіваленти мають по два чи три тотожних значення. Наведені приклади належать до семантично однорідної полісемії. Другу групу складають пари юридичних термінів української і французької мов, між значеннями яких точна відповідність не встановлюється. Такі приклади відносимо до явища семантично неоднорідної полісемії. Термінологічний словник “Termes juridiques” визначає так термін *конституція*: *constitution*_f – “ensemble des règles écrites déterminées par l’Etat; document législatif”. Перекладний словник Г. Мачковського розрізняє п’ять значень терміна *конституція* – “основний закон; статут; установа; призначення; структура”.

Аналіз мовного матеріалу показав, що друга група термінів є більш характерною для витлумачення полісемії терміна. Проте наявність семантично неоднорідних багатозначних юридичних термінів сприяє руйнації термінологічних відповідностей. Складні для пояснення випадки немотивованої полісемії є сприятливими ґрунтом для потенційно можливого утворення омонімів.

Дефінітивною ознакою юридичних **термінів-омонімів** є їхня приналежність до різних семантичних полів, що створює перешкоди для їхнього функціонування у суміжних контекстах.

Для української і французької юридичної термінології характерними є два способи утворення омонімів:

- 1) втрата словом “проміжною” ланки;
- 2) порушення зв’язків між значеннями багатозначного слова.

В українській мові запозичене слово *бюро* вживається в значеннях 1) “керівний або розпорядчий орган партії, організації, установи і т. ін.”; 2) “назва деяких установ або їх відділів, контор”; 3) “письмовий стіл з висувною кришкою і шухлядами для зберігання паперів, документів”.

У французькій мові слово *bureau* (бюро) спочатку означало тканину із верблужої шерсті. Потім так почали називати стіл, вкритий цією тканиною, далі – кімнату з таким столом, відділ в установі, установу, людей, які працюють у цій установі і, врешті-решт, засідання людей.

Бюро (стіл), бюро (відділ установи чи установа в цілому), бюро як законодавчий орган в українській мові є омонімами, історичний зв’язок між якими втрачений. Тимчасом у французькій мові поясненню підлягають також тільки сусідні значення ланцюга, якщо ж одна з них втрачається (проміжна), зв’язок стає незрозумілим. Складність цього фактора полягає в тому, що розбіжності у значеннях, тобто втрати спільних семантичних елементів в одній із мов, відбуваються поступово. Наявні випадки, коли важко віднести значення слова до омонімії чи полісемії.

Є терміни-омоніми, які функціонують в одній терміносистемі, але різняться сферою вживання. Юридичний термін *denonciation* *f* – *депонсація*, залежно від галузі права, в якій він уживається, може мати такі значення: “одностороння відмова”, “одностороннє розірвання договору чи угоди” (міжнародне право); “повідомлення про скоєний злочин до відповідних органів” (кримінальне право); “обов’язкове повідомлення третьої особи про здійснений процесуальний акт” (цивільне право).

Можлива також омонімія слів загальної лексики і юридичної термінології: *taxi* *m* – 1) “таксі”; 2) “фіктивне підприємство, від імені якого виписуються безтоварні рахунки з метою приховування прибутків від податкових органів”.

Найпродуктивнішим способом передачі **антонімічних** зв’язків серед запозичених термінів обох мов є приєднання до юридичного терміна зі стверджувальним значенням префікса із заперечним значенням: укр. *легальність* – *нелегальність*, фр. *légalité* – *illégalité*; укр. *законний* – *незаконний*, фр. *légitime* – *illégitime*; укр. *правовий* – *позапоровий*, фр. *juridique* – *extrajuridique*; укр. *проживання* – *непроживання*, фр. *résidence* – *non-résidence*.

У третьому розділі “Процеси адаптації запозичень в юридичних терміносистемах української і французької мов” проаналізовано сутність запозичень як результату контактування мов, зіставлено запозичення з класичних та сучасних мов в українській і французькій юридичних терміносистемах.

Аналіз термінологічних систем української і французької мов показав, що в них основну частину становлять запозичення у “чистому вигляді”, тобто терміни, звукове вираження яких цілком збігається: *алібі*, *катастрофа* тощо. Це переважно запозичення з грецької чи латинської мов, які з часом переходять у розряд інтернаціоналізмів.

Взаєморозуміння юристів різних країн ґрунтується на тому, що головним джерелом термінів кримінального, процесуального права є усталений, стійкий набір елементів класичних мов. Використання латинських та грецьких терміноелементів абсолютно виправдане, оскільки вони допускають відносно просте подальше термінотворення, задовольняють вимогам одномодельності для термінів одного типу в терміносистемах обох зіставляваних мов: *cleptomanie_f* – *клетоманія* (*клетт-* з гр. “крадіжка”), *neurologie_f* – *некролог* (*некр-* з гр. “мертвий”), *narcotique_f* – *наркотик* (*нарк-* з гр. “дурман”), *pornographie_f* – *порнографія* (*порн-* з гр. “розбещений”), *legalité_f* – *легалітет* (*лег-* з лат. “закон”), *liberal_m* – *ліберал* (*лібер-* з лат. “вільний”). Загальновідомими латинізмами в галузі французького права є *de facto*, *de jure* – укр. *де факто*, *де юре*; *in extenso* – укр. *повністю, в цілому*.

Латинські та грецькі терміни почали з’являтися у французькій правовій термінології ще на початку Середньовіччя, саме у час її формування. Очевидно, тоді вони служили для позначення понять, об’єктів і реалій, для яких, на той період, не існувало вже готових термінів у французькій мові. Далі вони настільки адаптувалися в юридичній терміносистемі французької мови, що не виникало необхідності заміновати їх на власне французькі. Так, у французькому кримінальному праві вживається латинський вираз *non bis in idem*, що декларує принцип, за яким особа, уже засуджена за злочинне діяння, не може бути переслідувана знову за той самий злочин. Французьке загальне право використовує також неасимільований латинізм *ab irato*, тоді як в українській юридичній терміносистемі функціонує його власномовний еквівалент у *стані афекту*.

Крім того, на сучасному етапі запозичення в юридичній термінології стосується не власне юридичних, а суміжних термінів з економікою, найчисленнішими серед яких є англіцизми: *marketing_m* – *маркетинг*, *factoring_m* – *факторинг*, *dealer_m* – *дилер*, *holding_m* – *холдинг*.

Це зумовлено перетворенням французької мови з мови-продуцента, якою вона була в XVI – XVIII століттях, коли саме за її посередництва запозичувалися терміни з цервинно латинськими основами, на мову-реципієнт.

Загальновідомим на сучасному етапі є запозичення з англійської *racket* (укр. *рекет*, фр. *racket*), хоча ще в попередньому кримінальному кодексі вказаному правопорушенню відповідав власне французький термін *chantage*.

Зловживання запозиченнями при перекладі часто призводить до стилістичних помилок, зокрема при вживанні без уточнення їхньої семантики. Так, французькому терміну *activité* відповідає український *діяльність*, а не *активність*; *obligation_f* – обов’язок, а не *облігація*; *direction_f* – *напрямок*, а не *дирекція* (табл. 1).

Таблиця 1

Семантика запозичень в юридичній термінології

Французький юридичний термін	Український еквівалент	Подібне за звучанням слово в українській мові та його французький еквівалент
<i>attestation_f</i>	<i>посвідчення, свідоцтво</i>	<i>атестат (зрілості) – brevet_m d'études secondaire</i>
<i>détail_m</i>	<i>подробиця, деталь</i>	<i>деталь (машини) – pièce_f</i>
<i>documents_{m pl}</i>	<i>документація</i>	<i>документи (посвідчення особистості) – papiers_{m pl} pièces_{f pl} d'identité</i>
<i>isolateur_m</i>	<i>ізолятор (слідчий)</i>	<i>ізолятор (мед.) – box_m</i>

Термін *avarie_f* – *збиток, пошкодження* не можна без опори на контекст перекладати українським словом *аварія*, бо еквівалентом останнього у французькій мові є слова *accident_m, panne_f*. Термін *accident – événement imprévu, qui entraîne des dommages* відповідає другому значенню слова *аварія* – “нещасний випадок, велика невдача”. Перше значення українського терміна *аварія* “значне пошкодження або вихід із ладу механізму, машини, апарата” найдаліше передається французьким терміном *panne_f – arrêt accidentel de fonctionnement*.

Узагальнення проаналізованих прикладів свідчить про те, що повне ототожнення термінологічних значень однини й множини часто є помилковим (табл. 2). Наприклад, французьке слово *chef_m* в українській мові має відповідники “начальник, завідувач, голова, шеф”, тоді як множина того ж слова *chefs_{m pl}* має цілком інше вузькогалузеве юридичне значення “вимоги позову”.

Інокли такими ж ознаками наділені й термінологічні словосполучення: *feuille_f d'audiance – протокол засідання суду*; *feuilles_{f pl} d'audiance – спеціальні бланки для постанов суду*.

До запозичення науковці залучають і власне процес переходу елементів із однієї мови в іншу, оскільки враховують не лише можливість проникнення в рідну мову іншомовного слова, але й характер запозичення на фонетичному, лексико-семантичному та словотвірному рівнях (Л. Крисін).

Важливим джерелом поповнення терміносистем, залишається словотвір. У кожній з аналізованих мов складаються свої тенденції, які, з одного боку, знаходяться у межах норм словотвору загальнолітературної мови, а з іншого, – мають спеціалізацію.

**Відмінності у значеннях однини й множини
французьких юридичних термінів та їх українських еквівалентів**

Французький юридичний термін в однині та його значення	Французький юридичний термін у множині та його переклад
<i>constatation_f</i> – встановлення, констатація	<i>constatations_{f pl}</i> – огляд місця злочину (за участю спеціаліста)
<i>conclusion_f</i> – висновок, заключення	<i>conclusions_{f pl}</i> – позовні вимоги; документи з вимогами обох сторін; висновки прокурора (в цивільному праві)
<i>écriture_f</i> – почерк	<i>écritures_{f pl}</i> – ділові папери, діловодство, рахунки
<i>expédition_f</i> – експедиція	<i>expéditions_{f pl}</i> – документація
<i>profit_m (criminel)</i> – характер злочинності	<i>profits_{m pl}</i> – прибутки
<i>qualité_f</i> – якість, статус, правове становище	<i>qualités_{f pl}</i> – документ, складений повіреном
<i>statut_m</i> – статут, положення	<i>statuts_{m pl}</i> – закон, законодавство
<i>trouble_m</i> – порушення	<i>troubles_{m pl}</i> – заворушення, безпорядки
<i>texte_m</i> – нормативний акт, закон	<i>textes_{m pl} civils</i> – норми цивільного права
<i>réparation_f</i> – відшкодування (збитків, шкоди)	<i>réparations_{f pl}</i> – анулювання неправомірного акту

До спеціалізації словотворчих засобів юридичних термінів-запозичень відносимо регулярність передачі однотипних понять за допомогою однотипних моделей як в українській, так і у французькій мовах.

Продуктивним способом термінотворення в підмові юриспруденції обох мов є морфологічний, особливе місце в якому належить афіксації, тобто деривації за допомогою афіксальних морфем, поєднаних зі словотворчою основою:

Модель 1. **V + tion**, відповідником якої в українській мові є модель: основа дієслова + **ння**:

légaliser → *légalisation* – узаконювати → узаконення.

incarcérer → *incarcération* – помістити в тюрму → утримання в тюрмі;

Латинський терміноелемент **-tion** є досить активним при творенні юридичних термінів. За похідну основу береться основа дієслова, а новоутворений термін (як у французькій мові з терміноелементом **-tion**, так в українській із терміноелементом **-ння**) вживається на позначення процесу.

Модель 2. **V + ment**, де дієслово позначає дію, а утворений додаванням **-ment** іменник – результат дії.

enlever → *enlèvement* – вилучати → вилучення;

dédommager → *dédommagement* – відшкодовувати збитки → відшкодування втрат.

Українські юридичні терміни, які відповідають моделі 2, як видно з прикладів, утворюються також додаванням до основи дієслова суфікса **-ння**.

Модель 3. **V + eur** → **V + ач** – в українській мові.

Така модель лежить в основі утворення термінів-іменників на позначення предметів чи осіб за виконуваною роботою, видом діяльності.

attiser → *attiseur* – підбурювати → підбурювач;

extorquer → *extorqueur* – вимагати → вимагач.

Подібною до попередньої є модель 4. **V + ien**. Іменник, утворений від дієслівної основи, позначає рід занять, професію. Українською мовою передається моделями **V + ач** або **V + ель**:

garder → *gardien_m* – охороняти → охоронець, наглядати → наглядач.

Модель 5. **V + o**. Від дієслівних основ без додавання будь-якого терміноелемента утворюються іменники загального значення, іменники, які позначають здебільшого результат дії.

insulter → *insulte_f* – ображати → образа;

forcer → *force_f* – брати силою → насилля;

exiler → *exil_m* – виганяти → вигнання;

fouiller → *fouille_f* – обшукувати → обшук;

garder → *garde_f* – наглядати → нагляд.

Більшість французьких термінів-іменників, утворених за моделлю 5, мають за еквівалент відповідну модель **V + o** в українській мові. Особливістю термінів з нульовим суфіксом є те, що вони позначають процес дії або результат, наслідок дії. Якщо ж у французькій мові термін-іменник моделі **V + o** є абстрактним поняттям, то його українським відповідником частіше виступатиме термін із суфіксом **-ння** для позначення процесу або просто віддієслівний іменник: *виганяти* – вигнання, *ображати* – образа.

Наступні кілька моделей ґрунтуються на утворенні спільнокореневого іменника додаванням термінотворчого елемента до вихідного терміна-іменника.

Модель 1. **N + ment**, де абстрактний іменник, утворений від дієслова разом з термінотворчим елементом **ment**, формують новий термін-іменник, що позначає здебільшого результат дії.

débouté → *déboutement* – відмова (в позові) → постанова суду про відмову (в позові).

Модель 2. **N + ier**. Від іменника – назви установи, додаванням термінотворчого елемента **-ier** утворюється термін-іменник на позначення діяча цієї установи або ж професії:

douane_f → *douanier_m* – митниця → митник;

greffe_m (du tribunal) → *greffier_m* – канцелярія суду → секретар суду;

gêôle_m → *gêôlier_m* – тюрма → тюремний наглядач.

При утворенні юридичних термінів за цією моделлю не існує єдиних морфологічних норм послднання основи з терміноелементом.

У деяких випадках основа зливається з ним, час від часу трансформується або ж втрачає кінцеві звуки – відбувається усічення основи. В українській мові утворений юридичний термін містить суфікс **-ик** чи **-ач** для позначення особи-діяча.

Модель 3. **N + age**, де **N** – іменник-діяч після приєднання термінотворчого елемента **-age** утворює новий іменник з позначенням дії чи стану, виражених основою вихідного **N**:

brigand → *brigandage* – злочинець, що здійснив озброєний напад → озброєне пограбування.

Ця модель є підґрунтям для наступної, при якій основа іменника з **-age** присідає терміноелемент **eug**, утворюючи термін на позначення особи-діяча – виконавця роботи. Наприклад, за моделлю **N – age + eug** утворені терміни-іменники:

cambriolage_m → *cambrioleur_m* – квартирна крадіжка → квартирний злодій;

carambouillage_m → *carambouilleur_m* – шахрайство → шахрай;

chômage_m → *chômeur_m* – безробіття → безробітний.

Терміни, що позначають особу-діяча, утворюються також за моделями: **N + iste**: *grève* → *gréviste* – страйк → страйкар, бунтівник.

N + é: *handicap* → *handicapé* – обмеження працездатності → особа з обмеженою працездатністю. А в їхніх відповідниках в українській мові часто використовуються слова *людина*, *особа*, або ж типові для загальнолітературної мови суфікси на позначення особи, діяча **-ар**, **-ик**, **-ач**. Українські моделі-відповідники: **Ім.+ар**, **Ім.+ик**, **Ім.+ач**.

Наступна модель **N + erie** включає іменники-назви установ від термінів-іменників назв професії:

maire_m → *mairie_f* – мер → мерія;

gendarme_m → *gendarmerie_f* – жандарм → жандармерія.

Українським відповідником є термін з кінцевим елементом **-ерія**.

Ми не ставили собі за мету визначити місце певної моделі в системі термінотворення української чи французької мов, оскільки для цього необхідно не тільки виявити, а й описати модель: частотність або поширеність її вживання в спеціальній літературі, семантична наповнюваність, продуктивність, активність, співвіднесеність її з іншими моделями.

Серед запозичених термінів, що утворилися внаслідок метонімічних транспозицій, як показало проведене дослідження, зустрічаються такі, мотивація яких не є прозорою. Щоб виявити їх внутрішню форму, необхідно звертатися до етимологічних словників, побудованих за історичним принципом.

Метафоризація і метонімізація юридичних термінів зумовлені асоціаціями за подібністю або за суміжністю в момент номінації, спільністю позамовного змісту.

Запозичення є необхідним елементом розвитку кожної мови, якщо власних ресурсів недостатньо для відображення суспільно-політичних, культурних, економічних, юридичних тощо процесів, які відбуваються в державах, особливо в перехідні періоди його розвитку.

Загальні результати дослідження дозволяють зробити такі **висновки**:

Теоретико-методологічна концепція дисертаційного дослідження базується на таких положеннях: 1) процес контактування мов – це взаємодія між мовами на усіх рівнях, в тому числі на рівні терміносистем, наслідком якого є запозичення; 2) юридична термінологія – це свослідна підсистема літературної мови, яка підпорядкована всім її законам, однак має свою специфіку; такий розгляд термінології зумовлює, з одного боку, обов'язковість збереження загальних тенденцій розвитку мови, а з іншого, – самостійність, свободу у функціонуванні; 3) запозичення в юридичній термінології – це термін чи терміноелемент чужої мови, перенесений з однієї мови в іншу внаслідок мовної взаємодії і мовних контактів.

Запропонована методика зіставлення юридичних термінозапозичень в українській і французькій мовах виявилася ефективною у визначенні закономірностей і відмінностей їхнього функціонування у процесі мовних контактів.

Зіставлення запозичень у двох порівнюваних мовах дало можливість виявити спільне генетичне походження юридичної термінології від латинської та грецької мов.

Існування спільних процесів фонетико-графічної асиміляції зумовлено прямими запозиченнями термінів французькою мовою від латини, а українська термінологія запозичувала ці ж терміни за посередництва французької мови. Процеси граматичної адаптації термінів-запозичень різняться через неспорідненість порівнюваних мов (відсутність категорії відмінка у французькій мові, різниця в граматичних категоріях роду). Семантичне пристосування запозичень збігається у випадках наявності однакової кількості значень термінів у двох мовах. Відмінності зафіксовано у процесах розвитку додаткового значення в юридичного терміна.

Домінантною ознакою юридичного терміна є його точність. Зіставно-типологічний аналіз юридичних терміносистем української і французької мов показав, що ця вимога не завжди витримується.

Синонімічні юридичні терміни, поряд із загальновідомою спільністю семантики, мають і певні диференційні риси. Наявність синонімів в юридичній терміносистемі пояснюється: 1) різними шляхами формування цієї системи; 2) наявністю повного і короткого позначення одного поняття; 3) співіснування питомих і запозичених термінів. При зіставному аналізі юридичних терміносистем української і французької мови виявлено дві групи синонімів: односторонні терміносиноніми (існують тільки в одній із мов) та паралельні синоніми (формують синонімічні ряди в обох мовах).

Інтернаціональний характер юриспруденції як науки пояснює процес інтернаціоналізації запозичень, зокрема тих, які базуються на греко-латинській основі. Такі юридичні терміни існують в обох терміносистемах на правах абсолютних синонімів до питомих термінів.

Уживання запозичення як еквівалентного терміна має бути завжди обгрунтованим; найчастіше воно приймається у зв'язку з тим, що термін-відповідник уже ввійшов у науковий термінологічний обіг.

Зіставний аналіз юридичної термінології української і французької мов дає підстави назвати внутрішньомовні і позамовні фактори, які сприяють поширенню запозичень. Серед мовних факторів домінують: 1) короткість запозичених термінів і, внаслідок цього, просте подальше термінотворення як у поєднанні з інтернаціональними, так і з національними терміноелементами; 2) семантичне переваження слів рідної мови; 3) легке запам'ятовування запозичень через наявність у них інтернаціональних елементів. До екстралінгвальних факторів належать: 1) запозичення терміна через запозичення самого поняття, яке ним позначається і яке вперше описується в мові-продукенті; 2) тенденція до інтернаціоналізації термінології.

Продуктивним способом термінотворення в підмові юриспруденції обох мов є морфологічний, особливе місце в якому належить афіксації, тобто деривації за допомогою афіксальних морфем, поєднаних зі словотворчою основою.

Всупереч вимогам стилістичної нейтральності терміна, наявні запозичення, утворені шляхом метафоричної або метонімічної транспозиції. Вони мають стилістичне забарвлення, яке не завжди збігається в українській і французькій мовах. Такі явища зустрічаються лише в публіцистичних текстах або ж у науково-популярній літературі, тоді як у законодавчих актах, текстах законів та роз'ясненнях до них ці особливості не є характерними.

Комплексний аналіз юридичних термінів засвідчує перспективність системного вивчення запозичень в юридичній терміносистемі як в аспекті загального мовознавства, так і в аспекті юрислінгвістики – міждисциплінарної галузі, яка поєднує правознавство і лінгвістику.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Граб Д. І. Термінологія в юридичній літературі української та французьких мов / Д. І. Граб // Романістичні дослідження : сучасний стан та перспективи. – Львів : “Київська Русь”, 1997. – С. 178–180.

2. Граб Д. І. Семантичні процеси в юридичній термінології французької та української мов / Д. І. Граб // Проблеми романо-германської філології. – Ужгород : Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ комітету інформації, 1998. – С. 71–74.

3. Граб Д. І. До проблеми перекладу французьких юридичних термінів на українську мову / Д. І. Граб // Проблеми романо-германської філології. – Ужгород : УЖДУ, 1999. – С. 30–37.

4. Граб Д. І. Синонімія в юридичній термінології української та французької мов / Д. І. Граб // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – Вип. 2. – Ужгород : Ліра, 2000. – С. 73–78.

5. Граб Д. І. Особливості перекладу юридичної термінологіки (на матеріалах французької та українських мов) / Д. І. Граб // Гуманітарний вісник. Серія Іноземна філологія. – Ч. 4. – Черкаси : ЧПТ, 2000. – С. 134–137.
6. Граб Д. І. Основні тенденції термінологічного словотвору в юридичних системах української та французької мов / Д. І. Граб // Гуманітарний вісник. Серія Іноземна філологія. – Ч. 5. – Черкаси : ЧПТ, 2001. – С. 118–121.
7. Граб Д. І. Запозичення з класичних мов у сучасній юридичній термінології французької мови / Д. І. Граб // Гуманітарний вісник. Серія Іноземна філологія. – Ч. 8. – Черкаси : ЧДГУ, 2004. – С. 179–181.
8. Граб Д. І. Гіперо-гіпонімічні зв'язки в юридичній терміносистемі французької мови / Д. І. Граб // Сучасні дослідження з іноземної філології. – Вип. 2. – Ужгород : ТОВ “Борнео”, 2004. – С. 147–153.
9. Граб Д. І. Метафорична транспозиція та проблема збереження адекватності перекладу / Д. І. Граб // Сучасні дослідження з іноземної філології. Вип. 3. – Ужгород : ПП Піголіцип П. Ю., 2005. – С. 362–368.
10. Граб Д. І. Статус юридичного терміна та його специфіка / Д. І. Граб // Сучасні дослідження з іноземної філології. – Вип. 5. – Ужгород: ПП Обручар В. В., 2007. – С. 405–411.
11. Граб Д. І., Андреева О. Ф. Французько-український та українсько-французький словник юридичних термінів / Д. І. Граб, О.Ф. Андреева. – Ужгород : Видавництво УЖНУ, 2011. – 166 с.

АНОТАЦІЇ

Смужаниця Д. І. Запозичення як результат контактування мов (на матеріалі юридичних термінів української та французької мов). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.15 – загальне мовознавство. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2011.

У дисертаційному дослідженні запропоновано новий підхід до зіставно-типологічного вивчення юридичних термінозапозичень як результату контактування мов; розроблено методикау зіставлення юридичних термінозапозичень в українській і французькій мовах; встановлено закономірності й відмінності питомих юридичних термінів і термінів-запозичень у понятійних апаратах законодавства України і Франції; виявлено особливості семантичних процесів в юридичних терміносистемах української і французької мов; проаналізовано основні шляхи виникнення термінологічної полісемії, омонімії та синонімії при міжмовному аналізі термінів, один з яких є запозиченим; зіставлено основні продуктивні моделі юридичного термінотворення з запозиченим елементом в українській та французькій мовах.

Ключові слова: терміносистеми, контактування мов, юридичні терміни, запозичення, інтернаціоналізми, моделі термінотворення.

Смужаница Д. И. **Займствование как результат контактирования языков (на материале юридических терминов украинского и французского языков).** – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.15 – общее языкознание. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2011.

В диссертационном исследовании предложен новый подход к сопоставительному анализу юридических терминов двух неродственных языков (украинского и французского), определены их особенности, семантика и функционирование, раскрыта сущность заимствований как результата контактирования языков.

Юридическая терминосистема украинского и французского языков рассматривается как своеобразная подсистема общелитературного языка, имеющая при этом свои особенности. Таким образом, юридическая терминология, с одной стороны, сохраняет общие тенденции развития языка, а с другой, – имеет определенную самостоятельность, свободу в функционировании. Именно в сфере функционирования проявляется асимметрия исследуемых единиц. Синонимия, омонимия, антонимия, полисемия, гиперо-гипонимия характерны и для этого слоя лексики, который дифференцирован в семантических отношениях, в частности в синонимических. В плане синонимии термины взаимодействуют не только друг с другом, но и с многозначными терминами общелитературного языка.

Являясь элементом терминологии, термин вступает в разнообразные языковые отношения с другими лексическими единицами, не утрачивая при этом систему его значений.

Системность терминологии органически связана с ее развитием. Этот факт обеспечивает выявление тенденций функционирования терминологии: тенденции к интенсификации процесса заимствования вообще, к интернационализации лексики, ее взаимодействию с различными лексическими пластами, к усложнению и обогащению терминологии.

Интернациональный характер юридической науки объясняет процесс интернационализации заимствований, особенно тех, которые базируются на греко-латинской основе. Такие юридические термины существуют в рассматриваемых терминосистемах на правах абсолютных синонимов к собственнойязычным терминам. Как и в общелитературном языке, заимствования в сфере юридической терминологии подразделяются на ассимилировавшиеся, отличающиеся от других терминов, и неассимилировавшиеся, которые сохраняют признаки своего происхождения из другого языка.

Сравнительный анализ юридических терминов-интернационализмов акцентирует внимание на семантике термина. Существуют параллельные слова, характеризующиеся отсутствием тождественности семантики. Термины такой категории требуют особого внимания со стороны исследователей, поскольку они могут стать причиной грубых ошибок и неточной передачи содержания научной информации.

Детальный анализ юридических терминов подчеркивает перспективность изучения заимствований в юридической терминологии как в аспекте общего языкознания, так и в аспекте юрислингвистики – междисциплинарной отрасли, которая объединяет юриспруденцию и лингвистику.

Ключевые слова: терминосистемы, контактирование языков, юридические термины, заимствования, интернационализмы, модели терминообразования.

Smuzhanytsya D. I. Borrowings as a result of language contacts (on the material of Ukrainian and French juridical terms). – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in Philology in speciality 10.02.15 – General Linguistics. – M. P. Drahomanov National Teacher Training University, Kyiv, 2011.

The present thesis suggests a new approach to the comparative analysis of juridical terms-borrowings as the result of language contacts. The methods of juridical term-borrowings contrasting in Ukrainian and French languages were devised. The common and distinctive features of specific juridical term and term-borrowings in Ukrainian and French governmental conceptual apparatus were identified. The peculiarities of the semantic processes in Ukrainian and French juridical term systems were determined. The ways of terminological polysemy, homonymy and synonymy origin during the translanguing terms analysis were analyzed. The main productive models of the juridical term-building with the borrowed element in Ukrainian and French languages were compared.

Key words: term system, language contacts, juridical terms, borrowings, internationalisms, models of term-building.